

Подбайте про інформаційну безпеку

Якщо ви налякані чи в ейфорії, не можете припинити читати новини й поширювати повідомлення, ви — мішень для інформаційних спецоперацій агресора

Як не стати такою мішенню — поради від журналіста й медіакритика Отара Довженка та Lviv Media Forum.

Війна відбувається не лише на землі, на воді й у повітрі, а й в інформаційному просторі. Український інформаційний простір, на щастя, за останні вісім років значною мірою зачищений від медіа, які належать агресору або просувають його меседжі, й могли би бути зброєю прямої дії, що влучала би просто в голови українців. Якщо ви за останні кілька днів зазирали в російські медіа чи бачили уривки їхніх телепрограм — ви знаєте, про що йдеться.

Та це не значить, що Росія не атакує в українському інфопросторі. Просто головний плацдарм інформаційного наступу — не в телеєфірі, де домінує офіційна українська точка зору, а в інтернеті, зокрема в соціальних мережах. Нещодавнє соціологічне дослідження показало, що соцмережі є головним джерелом новин для 44% українців, а в час війни, коли вся увага прикута для новин і саме в соцмережах вони з'являються найшвидше, цей відсоток, певно, зріс. Поширювати дезінформацію та маніпулятивні заклики в соціальних мережах ворог може практично безперешкодно. Тож головні інформаційні спецоперації росіян зараз розгортаються в фейсбуку, твітері, інстаграмі, телеграмі та на інших платформах, якими користуються українці.

Налякані, емоційно виснажені, дезорієнтовані люди — перша найлегша мішень для інформаційної спецоперації. Друга — ті, що в ейфорії, перезбуджені й охоплені бажанням робити будь-що, аби тільки відчувати причетність до оборони Батьківщини. І тими, й тими ворог може скористатися для досягнення своїх цілей. Які це цілі? Ось деякі з них.

Посіяти хаос і паніку. Пам'ятаєте Нові Санжари навесні 2020 року, коли місцеві мешканці, налякані перспективою коронавірусу та навмисно накручені у вайбер-чатах, кидалися на автобуси з українцями, евакуйованими з Уханя? Уявіть, який нищівний ефект може мати паніка зараз, коли в багатьох регіонах України тривають справжні бойові дії. Ворог може створити затори на дорогах, якими користуються військові; послати натовп наляканих цивільних

на позиції української армії фіктивним «зеленим коридором»; навіть підбурити мирних мешканців чинити спротив нашим військовим, як бувало на Донбасі 2014 року.

Під час війни головну справу роблять військові — навчені професійні люди зі зброєю, повною інформацією про те, що відбувається і планується, та спеціальним зв'язком. Цивільні можуть їм допомагати, але значно важливіше — не заважати, слухати й виконувати все, що каже військова адміністрація та скоординовані з нею органи влади. Комендантська година — значить, комендантська година й на вулицю не йдемо. В укриття — значить, в укриття. І так далі. Коли цивільні перестають слухатись владу і військових і починають чинити на власний розсуд, будь-які завдання армії дуже ускладнюються — на радість ворогу.

Зібрати інформацію. Наприклад, змусити українців фотографувати військову техніку і публікувати її в соцмережах під яким-небудь дурнувтим вигаданим приводом. Відрізнити український БТР від російського пересічний українець навряд чи зможе. Або розпитати в місцевих, як зараз найкраще проїхати до Києва з «гуманітарною допомогою» — підкажуть краще за будь-які гугл-мапи. А підказаним маршрутом поїдуть танки.

Дезінформувати й відтягнути ресурси — наприклад, закидати українських військових неправдивими повідомленнями про розташування російських військ. Масові «замінування», які відбувались в українських містах перед вторгненням, можна вважати випробуванням цієї технології. Звісно, армія не йде в атаку, лише отримавши дзвінок чи повідомлення, але мусить приділяти увагу такій інформації, перевіряти її — на це йдуть дорогоцінні ресурси.

Зробити з українців поширювачів фейків, на жаль, порівняно легко — достатньо запакувати фейк у привабливу обгортку, поставити кілька знаків оклику на початку, написати «максимальний репост» і закинути у фейсбук і вайбер-чати. Наша національна схильність до краудсорсингу, або ж толоки, вмить починає працювати. Особливо легко піддаються на подібні маніпуляції люди старших поколінь, які опанували смартфон, але досі не зрозуміли, що не все в інтернеті правда.

Залякати і зламати бойовий дух. Учасники Революції гідності мають пам'ятати, як у доленосні дні соцмережі повнилились повідомленнями у дусі «Майдан злили, всі розходяться». Почасти їх поширювали боти, але долучались і «корисні ідіоти». Якщо бомбардувати свідомість людей меседжем «все пропало» і «все дарма», це може подіяти. Якщо навіювати страх — наприклад, страшилками на зразок «кадировців», які, мовляв, їдуть різати українцям голови, — можна змусити людей сфокусуватись на базових потребах безпеки та виживання. І довести їх до стану, коли вони будуть згодні на все, що треба ворогу.

Скерувати активність у безглуздому напрямку. Наприклад, спамити всіх петицією про перевертання прапора чи випікання рекордної паляниці на славу України, щоб увесь світ побачив нашу велич. Самі по собі такі дії не завдають великої шкоди, але створюють інформаційний шум і заважають працювати людям, які професійно займаються інформаційною безпекою, дипломатією, волонтерською допомогою тощо. Ворогу вигідно, аби наші змістовні комунікації були якомога менш продуктивними.

Методів маніпуляції і потаємних цілей у ворога може бути ще багато, й від того, аби втрапити в пастку, не застрахований ніхто. Але ось кілька порад, які можуть допомогти зменшити ризик.

Ви вважаєте себе солдатом інформаційного фронту? Знайдіть «командира». Це якраз та ситуація, коли один у полі не воїн. Якщо тисяча користувачів твітера просуватимуть кожен свій гештег про підтримку України, вийде не твітер-шторм, а безглуздий хаос. Справжній «інформаційний фронт» діє скоординовано й виконує завдання, узгоджені з військовим керівництвом. Знайдіть організацію, яка професійно й системно працює на одній із ділянок інформаційного спротиву — їй можуть бути потрібні волонтери. Або вам підкажуть, куди звернутися, аби ваша енергія була скерована в продуктивне русло.

Не поширюйте. Краще — взагалі нічого, так безпечніше. Відсутність ваших репостів не буде великою втратою, зате ви точно не станете мимовільним поширювачем фейків. Але точно не поширюйте повідомлень, автори і джерела яких вам особисто не відомі. Навіть якщо вони здаються вам дуже правдоподібними і правильними. Якщо поширюєте якийсь заклик до дії —

стежте першоджерелом інформації та видаляйте свій допис негайно, якщо виявилось, що повідомлення сумнівне.

Не виконуйте нічийх вказівок і порад, окрім тих, що опубліковані на офіційних сторінках військового керівництва держави чи органів державної влади, або тих, які лунають в ефірі «Українського радіо» чи інших офіційних каналів оповіщення. Якщо бачите повідомлення з посиланням на офіційні джерела, але на інших платформах — перевіряйте першоджерело.

Не вступайте у соцмережах у жодні конфлікти чи кампанії цькування, ініційовані невідомими вам людьми. Одне з головних завдань Росії — роз'єднати українців і змусити їх битись між собою тоді, коли потрібно разом бити ворога.

Не вигадуйте й не поширюйте патріотичних фейків «для підтримання бойового духу». Вам може здатись це непоганою ідеєю, але це не так. Величезна кількість неправдивих повідомлень, «міських легенд», спростувань раніше поширеної інформації доводить суспільство до того, що воно вже не сприймає на віру жодної інформації навіть із офіційних джерел.

Не відкривайте сумнівних листів та повідомлень від невідомих вам відправників. Вірусна атака під час війни дуже ймовірна. Вам може здаватись, що особисто ваш смартфон чи комп'ютер нікому не потрібен, бо ви — не публічна людина. Але це не так: якщо ви уражені вірусною атакою, ваш гаджет може стати мережі, яка поширює цю атаку далі.

Не залишайте ніде своїх персональних даних — онлайн-анкети, петиції та інші форми, які просять вас вводити інформацію про себе, під час війни є особливо небезпечними. Краще вашого підпису не буде під черговою петицією «забороніть Путіна», ніж інформація про вас потрапить до ворожої бази даних.

Видаліть вайбер — або, принаймні, припиніть читати групи, в яких поширюється неперевірена інформація. Велелюдні немодеровані чати, куди може додаватися хто завгодно — територія особливої небезпеки.

Не реагуйте на масову розсилку sms або повідомлень у месенджерах, навіть якщо відправник — нібито якась серйозна організація чи орган влади. Все важливе, що має повідомити влада, вона повідомить через офіційні канали оповіщення та свої верифіковані сторінки у соцмережах.

Коли хтось розповідає вам захопливу, жахливу, тривожну новину — запитайте про джерело. Й не полінуйтесь перевірити, чи справді в цьому джерелі є така новина. Якщо ні — переконайте співрозмовника не поширювати цю інформацію.

Робіть перерви у споживанні інформації, а особливо — в її поширенні. Хвилини, витрачені на хатні справи, волонтерство, особисте спілкування з рідними і близькими — корисніші, ніж хвилини гортання стрічки новин, яка приносить вам деструктивні емоції.

Якщо ви бачите повідомлення, що «все пропало», влада всіх злила, Україна капітулювала, українські військові здали зброю, президент подав у відставку або що — це фейк. Це неможливо — Україна бореться за своє майбутнє і не здасться ніколи. Не здавайтесь і ви!